

Ben jij een professional of beleidsmaker, die zich bezighoudt met de aanpak en preventie van online en offline (seksueel) geweld? Met deze checklist kan jij zelf inventariseren in hoeverre je werkwijze en product(en) gendersensitief zijn én waar er nog ruimte is voor verbetering.

Gendersensitief werken kan jou helpen bij de preventie en aanpak van (seksueel) geweld. Maar wat betekent dat eigenlijk, 'gendersensitief werken'? Om te beginnen, is gender niet hetzelfde als geslacht of sekse. Geslacht en sekse hebben betrekking op de lichamelijke kenmerken van mannen, vrouwen en intersekse personen¹. Gender gaat niet over het lichaam, maar over gedrag. Het gaat over de typische rollen, activiteiten en eigenschappen die men binnen een samenleving of groep vindt passen bij vrouwen of bij mannen, bijvoorbeeld dat vrouwen verantwoordelijk zouden moeten zijn voor het huishouden en mannen hoofdkostwinner moeten zijn. Of dat vrouwen die veel seks hebben sletten zouden zijn, terwijl mannen daar niet voor veroordeeld worden. Dit heeft een grote invloed op hoe mensen zich gedragen, maar ook op hoe zij verwachten dat anderen zich gedragen².

Stereotiepe genderrollen en verwachtingen leiden vaak tot verschillen in macht, afhankelijkheid en geaccepteerd gedrag tussen mannen en vrouwen. Het niet voldoen aan deze stereotypen kan een trigger zijn voor geweld. Bijvoorbeeld: als een man werkloos raakt en traditionele normen belangrijk vindt is er een grotere kans dat hij geweld zal plegen. Bovendien zijn mensen die zich niet in deze typische en binaire genderrollen schikken juist extra kwetsbaar voor geweld en/of uitsluiting. Denk bijvoorbeeld aan intersekse, transgender en non-binaire³ personen, mensen die homoseksueel, lesbisch of bi+ zijn, of mensen die in hun gedrag afwijken van heersende genderstereotypen. Een gendersensitieve werkwijze houdt hier rekening mee en kan helpen de achterliggende maatschappelijke oorzaken van geweld beter te herkennen. Zo kun je geweld eerder voorkomen en slachtoffers beter ondersteunen en beschermen.

¹ Mensen die geboren zijn met een lichaam dat niet voldoet aan hoe heersende maatschappelijke normen 'man' of 'vrouw' definiëren (zie www.seksediversiteit.nl).

² Atria, Movisie, & Regioplan. (2016). Instrumenten voor gendersensitief beleid en aanpak huiselijk geweld. <https://atria.nl/nieuws-publicaties/geweld-tegen-vrouwen/instrumenten-voor-gendersensitief-beleid-en-aanpak-huiselijk-geweld/>

³ Mensen wiens genderidentiteit niet (eenduidig) past binnen de tweedeling man/vrouw.

Act4Respect zet zich samen met jongeren en professionals in voor gelijkwaardige relaties onder jongeren & jongvolwassenen waarin geen ruimte is voor fysiek, seksueel of cybergeweld. Act4Respect wil voorkomen dat iemands sekse, identiteit of persoonlijkheid aanleiding vormt voor geweld.

Een samenwerking tussen:

Rutgers

atria

info@act4respect.nl

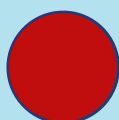
[linkedin.com/groups/8724980/](https://www.linkedin.com/groups/8724980/)

Act4respect.nl

© Atria, Rutgers, juni 2020

Checklist

Geef bij iedere vraag op de volgende pagina's aan in hoeverre je je van dit punt bewust bent en het toepast in je werkwijze. De schuingedrukte voorbeelden kunnen je daarbij op weg helpen. Op de laatste pagina vind je vervolgens een overzicht.

Ik ben hier nog niet mee bezig

Ik ben mij hiervan bewust

Ik ben mij hiervan bewust en pas dit toe in mijn werkwijze

GENDERNORMEN, -VERWACHTINGEN EN GEWELD

Iedere samenleving en (sub)cultuur kent eigen gendernormen. Deze gendernormen bepalen ook de verwachtingen die mensen van elkaar hebben. Wanneer iemand van deze verwachtingen afwijkt, of zich niet identificeert als man of vrouw, kan dit agressie of zelfs geweld oproepen. Als je je hiervan bewust bent, kun je oorzaken van geweld eerder signaleren en hier doelgericht op ingrijpen.

1

Hou je rekening met de heersende gendernormen en bijbehorende verwachtingen binnen de leefwereld van je cliënt, en de invloed die deze hebben op het gedrag en het geweld (als slachtoffer/pleger)?

nog niet mee bezig

hiervan bewust

hiervan bewust en pas dit toe

Vraag je aan een mannelijke cliënt of hij het gevoel heeft niet te voldoen aan de geldende normen van mannelijkheid, bijvoorbeeld omdat hij zijn gezin financieel niet kan onderhouden? Dit kan namelijk een risicofactor zijn voor het plegen van partnergeweld.

Hou je er rekening mee dat een mannelijk slachtoffer van geweld of intimidatie bang is status te verliezen als hij hulp zoekt of aangifte doet, omdat dit als 'niet mannelijk' wordt gezien door zijn omgeving?

2

Hou je rekening met afhankelijkheidsrelaties tussen een pleger, slachtoffer en de sociale omgeving (zoals familie en vrienden)?

Vraag je een slachtoffer of die voldoende eigen inkomen heeft om een gewelddadige partner, die kostwinner is, te verlaten en op zichzelf te gaan wonen?

Vraag je welke verwachtingen de omgeving heeft, waardoor het niet lukt om uit een cyclus van geweld te stappen?

3

Hou je er rekening mee dat zowel mannen als vrouwen pleger of slachtoffer kunnen zijn (of in sommige gevallen beide tegelijk)?

Ook meiden kunnen naaktfoto's van een ander zonder toestemming doorsturen om het slachtoffer te vernederen.

4

Hou je rekening met de verschillen tussen mannen en vrouwen als het gaat om de aard en omvang van geweld?

Maak je onderscheid op basis van de ernst van het geweld, bijvoorbeeld welk soort geweld is gebruikt en hoe lang het geduurd heeft?

Wanneer een man en vrouw in een geëscaleerd relatieconflict beiden geweld hebben gebruikt, betekent dit niet per se dat zij even veel schuld of verantwoordelijkheid hebben: vrouwen plegen bijvoorbeeld vaak fysiek geweld uit zelfverdediging.

5

Hou je rekening met de verschillende gevolgen van en reacties op geweld die mannen en vrouwen ondervinden?

Hou je rekening met het risico op 'victim blaming' voor met name vrouwen en meiden, waarbij zij zelf de schuld krijgen als zij het slachtoffer zijn van bijvoorbeeld sexting zonder toestemming of seksueel geweld?

Ben je bewust van de verschillende psychische problemen die mannen en vrouwen kunnen overhouden als gevolg van geweld? PTSS komt bijvoorbeeld vaker voor bij vrouwelijke slachtoffers van partnergeweld.

6

Hou je rekening met de verschillende manieren waarop mannen en vrouwen slachtofferschap uiten?

Hou je er rekening mee dat gendernormen kunnen zorgen dat zowel mannen als vrouwen zich niet als slachtoffer beschouwen, terwijl zij dat wel zijn? Mannen kunnen denken dat zij überhaupt geen slachtoffer kunnen of mogen zijn, terwijl vrouwen grensoverschrijdend gedrag tegen henzelf als 'normaal' kunnen zien, omdat ze het zo vaak hebben meegemaakt.

CULTUURSENSITIEF WERKEN

Gendernormen en verwachtingen verschillen per context en cultuur. Zo kunnen 17-jarige mbo'ers andere ideeën hebben over vrouwelijke seksualiteit dan een 60-jarige bedrijfsmanager, en zal het beeld van de 'echte man' verschillen tussen een Nederlander zonder migratieachtergrond en Nederlanders met diverse migratieachtergronden. Factoren zoals leeftijd, sociaaleconomische status en religieuze en etnisch-culturele achtergrond kunnen hierbij een rol spelen. Om zo goed mogelijk aan te sluiten op de situatie en behoeften van een ander, is het belangrijk om je hiervan bewust te zijn zonder direct in stereotypen te vervallen.

7

Stel je jezelf wel eens de vraag welke rol je eigen normen en verwachtingen kunnen spelen, bijvoorbeeld in contact met cliënten of bij het opstellen van beleid?

nog niet
mee bezig

hiervan
bewust

hiervan bewust
en pas dit toe

Durf je je eigen normen en verwachtingen kritisch te bevragen, vooral wanneer blijkt dat die een obstakel vormen tijdens de hulpverlening?

Hou je er rekening mee dat sommige cliënten in sommige situaties liever praten met iemand met een vergelijkbare culturele achtergrond, maar in andere situaties (bijvoorbeeld als het gaat om taboethema's) juist met iemand met een andere achtergrond (buitenstaander)?

8

Heb je aandacht voor het feit dat gendernormen en -verwachtingen, en de reactie op en gevolgen van geweld kunnen verschillen, afhankelijk van iemands omgeving en achtergrond?

Ben je op de hoogte van de gangbare opvattingen van jongeren met een andere culturele achtergrond of leefwereld dan die van jou? Of van de heersende gendernormen binnen sterk religieuze kringen of LHBTI gemeenschappen? Heb je hier voldoende kennis over, of is dit vooral gebaseerd op stereotypen?

VOORLICHTING EN HULPVERLENING

Gendersensitiviteit gaat niet alleen over hoe jij zelf naar gevallen kijkt, maar ook over hoe je communiceert en hulp biedt. Onbedoeld kan je met je taalgebruik mensen uitsluiten die zich niet herkennen in de heersende gendernormen. Je kunt slachtoffers ook onbedoeld het idee geven dat wat hun overkomen is niet zo erg is, of hun eigen schuld. Of juist daders bevestigen in het idee dat hun gedrag 'normaal' is.

9

Heb je wel eens nagedacht over wanneer het nuttig is om genderspecifieke taal te gebruiken?

Schrijf of zeg je altijd 'zij' en 'haar' wanneer het over slachtofferschap gaat? Dan zullen lezers vergeten dat mannen ook slachtoffer kunnen zijn.

Wanneer je rapporteert over een geval van partnergeweld kan genderneutraal taalgebruik een probleem vormen, omdat gendergerelateerde aspecten over het hoofd worden gezien. Bijvoorbeeld dat vrouwen en LHBTI personen een (veel) groter risico lopen om slachtoffer te worden van bepaalde vormen van geweld. Dat noemen we ook wel 'genderblindheid'.

10

Krijgen mannen en vrouwen alle voor hen relevante informatie?

Krijgen zij dezelfde, maar zo nodig ook verschillende (genderspecifieke) informatie over mogelijke risico's en hulpverlening, zoals beschikbare opvang?

Houdt je aanpak of interventie rekening met relevante verschillen in behoeftes op basis van iemands gender en achtergrond?

Bied je zo nodig interventies aan die specifiek gericht zijn op vrouwen of mannen, meiden of jongens?

Komt de genderrol van de cliënt en de gendernormen waar die mee te maken heeft ter sprake in de interventie?

Hou je rekening met mogelijke neveneffecten van je aanpak of interventie?

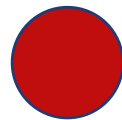
Ga je na of een interventie de machtsongelijkheid tussen plegger en slachtoffer niet juist versterkt op lange termijn?

Stel je jezelf de vraag wat de gevolgen zijn als een slachtoffer aangifte doet van het geweld, bijvoorbeeld wanneer een slachtoffer van seksueel geweld hierover moet getuigen in een rechtszaak?

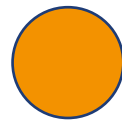
Resultaat

Hier vind je het overzicht van de door jou ingevulde antwoorden:

Ik ben hier
nog niet mee bezig

Ik ben mij
hiervan bewust

Ik ben mij hiervan bewust
en pas dit toe in mijn werkwijze

Welke concrete stappen ga je ondernemen om je beter bewust te worden op de onderdelen waar je minder goed op scoorde, en om deze onderdelen toe te passen in je werkwijze?

Meer informatie

Wil je meer weten over gendersensitief werken? Raadpleeg voor meer informatie:

- [Factsheet "Het G-woord: relatie tussen gender en geweld"](#)
- [Factsheet "Fysiek, seksueel en cybergeweld vanwege gender: definities, cijfers en risicofactoren"](#)
- [Checklist "Is jouw project 100% genderproof? Checklist voor ontwikkelaars en uitvoerders van seksuele gezondheidsprojecten"](#)

Voor een uitgebreide genderscan van je werkwijze of aanbod, en aanbevelingen op maat om dit (nog) gendersensitiever te maken, kan je contact opnemen via info@atria.nl.